

تجوید به زبان ساده

(به انضمام معانی دبدبه‌ی قرآن شاهی)

(در سه اعلیٰ سنت)

تألیف: فرانک تهرانی

۱۳۹۲

سرشناسه:	تحمیری، فرانک، ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدید آور:	تجوید به زبان ساده (به انضمام مقدماتی در باره قرآن شناسی) / گردآورنده فرانک تحمیری.
مشخصات نشر:	سندج: نشر تافگه، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	۱۷۱ ص.
شابک:	۹۷۸ - ۹۶۴ - ۸۷۰۹۵۷ - ۵
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابخانه به صورت زیر نویس.
موضوع:	قرآن -- تجوید -- راهنمای آموزشی
موضوع:	قرآن -- بررسی و شناخت
رده بندی کنگره:	BP ۷۴/۵ ت ۳۸ ت ۳ ۱۳۹۱
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۵۱۰۷
شماره کابشناسی ملی:	۲۹۹۷۶۲۵

- نام کتاب: تجوید به زبان ساده
- تألیف: فرانک تحمیری
- ناشر: تافگه
- تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
- نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲
- شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۸۷۰۹۵۷ - ۵
- قیمت: ۶۰۰۰ تومان
- مرکز پخش: سندج، پاساژ عزتی، کتابسرای رانکو

فهرست مطالب

۱۱	 مقدمه
۱۷	 مراتب قرآن
۱۹	 تجوید
۱۹	 تعریف تجوید
۲۰	 آغاز تلاوت (آداب و تلاوت قرآن)
۲۰	 آداب و تلاوت قرآن
۲۱	 روخوانی
۲۳	 فصل اول: آشنایی با حروف الفبا در زبان عربی
۲۳	 الفبای زبان عربی
۲۴	 تفاوت همزه با الف
۲۵	 شناخت حروف شمسی و قمری
۲۷	 حروف مقطعه و تلفظ درست تلاوت آنها
۲۷	 سه اصل مهم در خواندن حروف مقطعه
۳۱	 فصل دوم: حرکات
۳۱	 فتحه <َ>
۳۲	 کسره <ِ>
۳۲	 ضمه <ُ>
۳۳	 حرکات کشیده <دو ضربی>
۳۳	 <ا> الف مدی
۳۳	 <ی> یاء مدی
۳۳	 <و> واو مدی

- فصل سوم علامات ۳۵
- سکون <◌ْ> ۳۵
- تشدید <◌ْ◌ْ> ۳۶
- مد <◌◌◌> ۳۶
- سبب ایجاد مد چیست؟ ۳۷
- مد متصل: ۳۷
- مد منفصل: ۳۸
- مد لازم: ۳۹
- ب: مد عارض ۴۲
- تنوین ۴۳
- حروف ناخوانا ۴۴
- الف: همزه‌ی وصل ۴۵
- ب: حروف کشیده - (ا - ی - و) ۵۰
- ج: لام تعریف <ل> ۵۱
- ۲- حروف دائماً ناخوانا ۵۱
- الف: (و - ی) - پایه‌ی الف مدی: ۵۱
- ب: (ؤ - یء) پایه‌ی همزه: ۵۲
- ج: (أ) الف جمع: ۵۲
- د - <و> واو در شش کلمه‌ی استثناء: ۵۳
- فصل چهارم: مخارج حروف/مواضع دستگاه تکلم ۵۵
- ۱- موضع جوف: ۵۵

۵۷	۲- موضع حلق.....
۵۹	مخرج حرف‌های <ع> و <ح>.....
۶۰	مخرج حرف‌های <غ> و <خ>.....
۶۱	۳- موضع لسان (زبان).....
۷۳	۴- نفث (یا لب‌ها):.....
۷۳	محل خروج <ف>.....
۷۳	محل خروج <ب>، <م> و <و>.....
۷۵	۵- موضع خیشوم.....
۷۷	فصل پنجم: صفات حروف.....
۸۰	۱- صفت جهر.....
۸۰	۲- صفت همس:.....
۸۲	صفات فرعی:.....
۸۹	فصل ششم: احکام حروف.....
۸۹	تفخیم و ترقیق حروف.....
۹۰	تفخیم حروف استعلاء.....
۹۲	تفخیم و ترقیق الف مدی.....
۹۲	۱- فتح یا تلفظ معمولی و متداول الف مدی.....
۹۳	۲- اماله.....
۹۴	تغلیظ و ترقیق <ل>.....
۹۵	تفخیم و ترقیق <ر>:.....
۹۶	احکام نون ساکن و تنوین.....

- ۹۷ ۱- اظهار:
- ۹۸ ۲- ادغام:
- ۹۹ الف: ادغام همراه با غُنة:
- ۱۰۰ ادغام بدون غُنة:
- ۱۰۱ ۳- اقلاب:
- ۱۰۲ روش صحیح اقلاب:
- ۱۰۳ ۴- اخفاء:
- ۱۰۳ احکام میم سکن:
- ۱۰۵ ۲- اخفاء:
- ۱۰۶ ۳- اظهار:
- ۱۰۶ احکام غُنة:
- ۱۰۷ احکام میم و نون مشدد <م> و <ن>:
- ۱۰۸ احکام مد و قصر:
- ۱۰۸ احکام <هَاء> در آخر کلمات:
- ۱۰۸ ۱- هاء جوهری یا <ذاتی>:
- ۱۰۹ ۲- <هَاء> سَكْت:
- ۱۱۱ ۳- <هَاء> ضمیر:
- ۱۱۲ شرایط اشباع یا کشش <هَاء> ضمیر:
- ۱۱۳ نکات استثناء <هَاء> ضمیر:
- ۱۱۴ شیوهی صحیح تلفظ حروف شبیه به هم:
- ۱۱۴ تفاوت <ذ> و <ز>:

تفاوت <ظ> و <ض>.....	۱۱۵
شباهت‌های این دو حرف:.....	۱۱۵
تفاوت‌های این دو حرف:.....	۱۱۵
تفاوت دو حرف <ث> و <س>.....	۱۱۶
تفاوت دو حرف <ش> و <ج>.....	۱۱۶
حالت‌های حروف عربی نسبت به هم.....	۱۱۷
حروف مماثل:.....	۱۱۷
حروف متجانس:.....	۱۱۷
حروف متقارب:.....	۱۱۸
حروف متباعد:.....	۱۱۸
روابط حروف با یکدیگر.....	۱۱۸
۱- ادغام متمثلین:.....	۱۱۹
۲- ادغام متجانسین:.....	۱۲۰
ادغام ناقص:.....	۱۲۰
ادغام ناقص <ق> در <ح>:.....	۱۲۱
ادغام ناقص <ن> در <ح> - <ی>:.....	۱۲۱
ادغام تام یا کامل:.....	۱۲۲
۳- ادغام متقاربین <ق> در <ح>:.....	۱۲۲
۱- وقف ابدال:.....	۱۲۳
موارد وقف ابدال.....	۱۲۴
۲- وقف اسکان.....	۱۲۵

۱۲۵.....	۳-وقف بدون تغییر.....
۱۲۸.....	رفع التقاء الساکنین.....
۱۲۹.....	وقف و ابتداء.....
۱۳۰.....	وقف:.....
۱۳۰.....	سکوت:.....
۱۳۱.....	موارد سکوت واجب <در قرآن>.....
۱۳۲.....	انواع وقف.....
۱۳۲.....	الف: وقف اضطراری:.....
۱۳۳.....	ب: وقف اختیاری.....
۱۳۵.....	رموز وقف سجاوندی.....
۱۳۶.....	رموز سجاوندی (علائم وقف).....
۱۳۷.....	ابتداء:.....
۱۳۹.....	اطلاعاتی درباره‌ی قرآن.....
۱۳۹.....	تاریخ بعثت پیامبر.....
۱۴۰.....	مراحل نزول قرآن.....
۱۴۰.....	معنی لغوی وحی.....
۱۴۱.....	اقسام نزول وحی.....
۱۴۱.....	حفظ قرآن و حافظان.....
۱۴۲.....	نوشت‌افزار اولیه‌ی قرآن.....
۱۴۴.....	رسم الخط قرآن.....
۱۴۴.....	علامت‌گذاری حروف قرآن.....

سوره‌های مکی و مدنی	۱۴۵
خصوصیات آیات و سوره‌های مکی	۱۴۶
خصوصیات آیات و سوره‌های مدنی	۱۴۶
فایده‌ی دانستن مکی و مدنی بودن آیات	۱۴۷
معنی لغوی قرآن	۱۴۷
معنی لغوی آیه	۱۴۸
معنی لغوی سوره	۱۴۹
نام‌های قرآن	۱۵۰
اسامی سوره‌های مکی به ترتیب نزول	۱۵۱
اسامی سوره‌های مدنی به ترتیب نزول	۱۵۲
اولین و آخرین سوره قرآن	۱۵۳
اولین و آخرین آیه قرآن	۱۵۳
اولین کلمه‌ی نازل شده‌ی قرآن	۱۵۴
اولین و آخرین حرف قرآن	۱۵۴
کلمه‌ی وسط قرآن	۱۵۴
طولانی‌ترین و کوتاهترین سوره قرآن	۱۵۴
طولانی‌ترین و کوتاه‌ترین آیات قرآن	۱۵۵
سوره‌هایی که پراکنده و سوره‌هایی که جمعاً نازل شد	۱۵۵
سوره‌های چند اسمی	۱۵۵
دلایل عدم تحریف قرآن	۱۵۹
قرآن تحدی <طلب معارضه> می‌کند	۱۶۱

- اعجاز قرآن ۱۶۳
- رکوع چیست؟ ۱۶۶
- سجده‌های قرآن ۱۶۶
- سجده‌های واجب ۱۶۶
- سجده‌های مستحب ۱۶۷
- اول و نواهی قرآن ۱۶۷
- سوگندهای قرآن ۱۶۸
- اوصاف قرآن از زبان قرآن: ۱۶۹

مقدمه

خداوند سمیع، علیم و بسیار باحکمت است و حکمت کلام وی از حد تصور انسان خارج است. وسعت و بزرگی کلام او به اندازه‌ی عظمت او است. فاصله‌ی کلام او با کلام انسان به اندازه‌ی اختلاف درایت و فهم انسان و مراد خداوند بلند مرتبه است.

لذا اگر همه‌ی جن و انس گرد هم آیند، غنی‌توانند نظیر قرآن را بیاورند. همان گونه که پروردگار می‌فرماید:

قُلْ لِّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا^۱

«بگو اگر انس و جن جمع شوند تا نظیر این قرآن را بیاورند هرگز مانند آن را نخواهند آورد. هر چند برخی از آنها پشتیبان برخی دیگر باشند.»

خدا را سپاس می‌گویم که بنده‌ی حقیر خود را به این راه هدایت فرمود و این سعادت را به من ارزانی داشت تا بتوانم در راه آموزش این کتاب مقدس سهم بسیار کوچکی داشته باشم. کتاب حاضر شامل

بخش‌های مختلفی است که از منابع مختلف و با توجه به تجارب بنده در زمینه‌ی آموزش قرآن، تنظیم شده است که امید می‌رود مورد عنایت معلمان و دانش‌پژوهان گرامی واقع گردد.

در این کتاب بیشتر سعی شده است از مطالبی استفاده شود که در تجوید کارایی بیشتری دارند. با این پیش‌زمینه که همه‌ی قرآن‌آموزان حداقل سواد خواندن و نوشتن را دارند، از اشاره به مطالب بسیار ساده خودداری شده و سعی در توضیح مسائلی بوده است که قرآن‌آموزان با فراگیری آنها در قرائت و روانخوانی قرآن مهارت خواهند داشت.

شایان ذکر است که در زمینه‌ی تجوید کتاب‌های باارزشی به همت استادان بزرگوار چاپ و منتشر شده است. با این حال، هر یک از این کتاب‌ها نیازمند مطالعه‌ی کتاب‌های قبل و بعد از خود هستند که برای عده‌ای از قرآن‌آموزان عزیز بسی دشوار و وقت‌گیر است. به علاوه، مطالب آنها گویا و روان نیست به گونه‌ای که همگان بتوانند از آن نهایت بهره را ببرند.

بنابراین در این کتاب سعی بر این بوده خلاصه و حکیده‌ای روان از همه‌ی سطوح^۱ آورده شود و بعضی مسائل سنگین کمی ساده و قابل درک گردد تا شاید قدمی باشد برای آموزش جمع کثیری که خواندن این کتاب مقدس را به دلیل «عربی بودن» سنگین می‌دانند و آموزش

۱. در علم تجوید معمولاً مراحل آموزش را با کلمه‌ی «سطح» ذکر می‌کنند.

آن را برای خود ناممکن می‌پندارند.

در اینجا لازم می‌دانم به جوانان عزیز، به ویژه به دانش‌آموزان و دانشجویان - که بیشترین جمعیت قشر جوان را تشکیل می‌دهند - این نکته را یادآوری کنم که رستگاری و سعادت واقعی فقط در یادگیری و فهم این کتاب مقدس است؛ چراکه توجه کشورهای غیرمسلمان نیز روز به روز به این معجزه‌ی الهی و اثرات مثبت آن در زمینه‌های مختلف و پیشرفت‌های بشر بیشتر و بیشتر معطوف می‌گردد. لذا این مهم حاصل نمی‌شود، جز در سه زمینه‌ی:

۱- آموزش

۲- درك مفاهيم

۳- عمل به قرآن

بنابراین قدم اول در زمینه‌ی آموزش و شناخت همین مسائل ساده‌ی تجویدی است.

پروردگار یگانه و مهربان در طول اعصار و قرون مختلف توسط تمام پیامبران يك كلام واحد، یعنی هدایت انسان‌ها را در همه‌ی دوران مد نظر داشته است. با این حال، کامل‌ترین اعجاز و وحی توسط پیامبر خاتم ما، حضرت محمد (ص) بوده است. کامل‌ترین دین را نیز دین اسلام معرفی نموده و فرموده است:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ^۱

همانا دین نزد خداوند اسلام است.

دینی که همواره به بشر این پیام را داده است که: «ای بشر به رغم اینکه قام خصوصیات ظاهری تو مانند حیوان است، خداوند تو را تکریم کرده است» و می‌فرماید:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ...^۲

و بدو راسی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم...

و مقامی بزرگ را به انسان عطا نموده و او را با کرامت خلق کرده است. بنابراین هیچ کس جز خداوند بزرگ سزاوار نیست که تسلیم اوامر او گردیم. «لَا تُعْبُدُ إِلَّا إِلَٰهًا».

پس تنها راه رسیدن به خویش شدن واقعی خویش و راه اصلی و سعادت واقعی تسلیم خالصانه در مقابل خدای بلند مرتبه است که تو را به سرافرازی و کرامت واقعی می‌رساند. سایر تسلیم‌شدن‌ها در مقابل غیر خدا از قبیل شهوات و خواهش‌های نفسانی، تو را خوار می‌کند و گرد ذلت بر چهره‌ات می‌نشانند. همان گونه که پروردگار می‌فرماید:

تَرَهْقُومُهُمْ ذِلَّةٌ^۳

خواری وجود آنان را فرا گرفته است.

۱. سوره‌ی آل عمران، آیه‌ی ۱۹.

۲. سوره‌ی اِسرائ، آیه‌ی ۷۰.

۳. سوره‌ی قلم، آیه‌ی ۴۳.

پروردگار متعال توسط آخرین فرستاده‌اش پیامبر خاتم (ص) دین اسلام را برای راهنمایی بشر فرستاد و نعمتش را بر ما کامل کرد.

الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي
وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا^۱

«امروز دین شما را برایتان کامل کردم و نعمت خود را بر شما تمام نمودم و دین اسلام را برای شما پسندیدم.»

واقعیت این است که خداوند پیامبر خاتم (ص) و کتاب قرآن را برای هدایت بندگانش فرستاده، اما انتخاب راه صحیح بر عهده‌ی خود انسان است. چون پروردگار در قرآن اشاره‌ی مستقیم به عقل و انتخاب انسان داشته و می‌فرماید:

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ
أُولُوا الْأَلْبَابِ^۲

«این قرآن کتاب گران قدر است که به سوی تو فرستادیم تا همگان در آیات آن بیندیشند، پس خردمندان را حیا بشوند و عناد پیشگان عذری بر گمراهی خویش نیابند.»

بنابراین با پیشرفت بشر به سوی ترقی و توسعه‌ی فکری تازه‌های این قرآن عظیم بیشتر برایش مکشوف می‌گردد. یعنی قرآن هر زمان و همگام با پیشرفت بشر حرف تازه دارد و هرگز کهنه نمی‌گردد. به فرموده‌ی یکی از مفسران بزرگ، یعنی مرحوم سید قطب، رحمه الله:

۱. سوره‌ی مائده، آیه‌ی ۳.

۲. سوره‌ی ص، آیه‌ی ۲۹.

«قرآن چنان تازه است که من در حال خواندنش احساس می‌کنم که جبرئیل در همان لحظه بر من نازل می‌کند.»

در پایان درخواست می‌شود موارد اشتباه را به ما تذکر دهید و از انتقادات و پیشنهادات و دعا‌های خیر خود این بنده حقیر را محروم نفرمایید. و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

فرانتک تفسر؛ پاییز ۱۳۹۰ هجری قمری